

Дискусійний клуб як засіб формування дослідницьких здібностей і компетенцій студентів

У статті розглядаються методичні питання формування дослідницьких здібностей і компетенцій студентів через таку форму групової діяльності, як участь у роботі дискусійного клубу. Спираючись на багаторічний досвід кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства, розглядаються основні компетенції, яких набувають студенти, беручи участь у роботі дискусійного клубу. Обґрунтовуються роль і вплив дебатів як однієї з форм дискусії на розвиток культури мовлення студентів, їхнє вміння працювати в команді, слухати інших, відстоювати власні погляди, знаходити нестандартні рішення тощо. Розглядаються труднощі, які можуть виникати під час проведення дискусій.

Ключові слова: дискусійний клуб, наукова робота студентів, групові форми роботи, дебати.

Важливою відмінністю університетської освіти від інших видів навчання є її фундаментальність і комплексність, яка виявляється у гармонійному поєднанні навчально-виховного процесу та науково-дослідної діяльності. Без активної участі студентів у пошуковій і науковій роботі вищого навчального закладу (ВНЗ) неможливе професійне становлення майбутнього фахівця, формування наукового світогляду молодого вченого. Крім того, участь у науково-дослідній діяльності є важливим чинником виховання творчої особистості студента, його соціалізації.

Отже, пошукова і науково-дослідна робота студентів виступає важливою формою навчально-виховного процесу, який відображає не тільки рівень професійної підготовки фахівця, а і його методичну й методологічну зрілість, можливість самостійно здійснювати наукові пошуки, підвищує рівень готовності до діяльності в ринкових умовах.

Інтеграція навчання та наукової творчості студентів досягається різними шляхами. Кожний вищий навчальний заклад, факультет, кафедра самі обирають форми науково-дослідної роботи відповідно до своєї специфіки. Одним з таких шляхів може бути участь студентів у роботі дискусійного клубу, що сприяє розвитку важливих для їхнього подальшого наукового зростання компетенцій, зокрема культури ведення дискусії, побудові логіки виступу, вдосконаленню практичного досвіду оволодіння ораторським мистецтвом, розвитку навичок роботи з науковою літературою та інтернет-ресурсами тощо, що, у підсумку, впливає на формування інтелектуальних та творчих здібностей молодого науковця, майбутнього кваліфікованого, конкурентоздатного фахівця.

Практично всім відомий вислів про те, що «істина пізнається у спорі». Особливої актуальності це набуває у сучасному суспільстві, коли існує чимало важливих та спірних питань, наукових проблем, розібратися у яких самотійно, а особливо студентам, досить складно. Це пояснюється у першу чергу тим, що на вирішення одних і тих же питань та проблем існує декілька поглядів, які часто діаметрально протилежні, вимагають обґрунтування та прийняття складних рішень. Щоб допомогти студентам розібратися у великій кількості інформації, розвинути необхідні вміння на кафедрі соціально-економічної географії і регіонознавства геолого-географічного факультету, протягом близько десяти років функціонує дискусійний клуб студентів, аспірантів та молодих науковців, де через групові форми роботи молодь набуває важливих компетенцій, необхідних як для подальшої наукової роботи, так і для підвищення власної фахової підготовки й працевлаштування в складному ринковому середовищі.

У цій статті розглядаються методичні питання формування наукових здібностей і компетенцій студентів засобами групових форм роботи, зокрема, через їхню участь у роботі дискусійного клубу.

Виходячи з поставленої мети було сформульовано наступні завдання, зокрема – проаналізувати роль дискусійного клубу як групової форми роботи у формуванні наукових здібностей студентів та розглянути основні компетенції, що набуваються студентами під час проведення дебатів у межах роботи дискусійного клубу.

Одним із видів творчого пошуку студентів та формування їхніх наукових здібностей і компетенцій на кафедрі соціально-економічної географії і регіонознавства є їхня участь у роботі дискусійного клубу, який об'єднує студентів, аспірантів та молодих науковців кафедри. На засіданнях цього клубу, які проводяться відповідно до затвердженого плану роботи, обговорюються актуальні проблеми, пов'язані із сучасними суспільно-географічними дослідженнями, розвитком самої науки, науковими пошуками молоді тощо. Доповідачами й опонентами на засіданнях дискусійного клубу є самі студенти. Це дозволяє їм не лише підвищувати власну компетентність з різних актуальних питань соціально-економічної географії, а й формувати певні інтелектуальні та організаторські здібності.

Основними завданнями дискусійного клубу студентів, аспірантів та молодих науковців, який функціонує на кафедрі соціально-економічної географії і регіонознавства, є:

– формування мотивації до дослідницької роботи, сприяння оволодінню студентами науковими методами пізнання, поглибленому та творчому освоєнню навчального матеріалу;

– виховання творчого ставлення до своєї майбутньої професії через дослідницьку діяльність, підвищення якості професійної підготовки молодих фахівців;

– створення і реалізація ефективної системи інформування студентів про події наукового життя як на кафедрі, факультеті, університеті, так і за їхніми межами (конкурси студентських наукових робіт, конференції, програми міжнародного співробітництва, гранти тощо);

– сприяння у підготовці студентів, які проявляють творчу активність й інтерес до науково-дослідної діяльності для участі у внутрішньовузівських і виїзних конференціях, конкурсах, олімпіадах, програмах, проектах, грантах тощо;

– розвиток у студентів творчих навичок і критичного мислення, виховання культури участі в наукових дискусіях, розвиток навичок публічного виступу тощо.

Діяльність дискусійного клубу базується на демократичних засадах. Участь у його роботі беруть усі бажаючі – починаючи з першокурсників. У якості наукових консультантів, арбітрів дискусій виступають професори та доценти кафедри. Засідання дискусійного клубу відбуваються за заздалегідь затвердженим планом роботи, тематику засідань якого пропонують самі студенти.

Основними формами роботи дискусійного клубу, який функціонує на кафедрі соціально-економічної географії і регіонознавства, є такі:

- дебати;
- конференції;
- зустрічі з провідними науковцями у галузі суспільної географії;
- слайд-презентація;
- презентація і захист проектів, звітів за результатами міжнародних конференцій тощо.

Одною з найбільш ефективних форм роботи дискусійного клубу, на нашу думку, є дебати, під час яких одні студенти виступають у ролі доповідачів з певної проблеми, а інші – у ролі опонентів та рецензентів. Експертами зазвичай виступають незалежні спостерігачі – студенти-магістранти, аспіранти, викладачі кафедри. Спостерігачами можуть бути також викладачі з інших кафедр університету або представники органів державної влади місцевого та обласного рівня, в залежності від тематики, що обговорюється на засіданні дискусійного клубу.

Дебати передбачають творчий і організований обмін думками між учасниками, які висловлюють і відстоюють власні погляди. Така форма спілкування між учасниками засідань дискусійного клубу, на нашу думку, є достатньо корисною та ефективною для формування не тільки інтелектуального та творчого потенціалу студентів, а й для подальшого формування їхніх наукових здібностей та компетенцій. На нашу думку, дискусії у рамках засідань дискусійного клубу:

- дозволяють розширити межі навчально-виховного процесу за рахунок неформального і рівноправного спілкування молоді й дорослих;

- сприяють не тільки створенню ситуації особистої свободи й емоційної відвертості, але й формуванню навичок активного життя в громадянському суспільстві;

- створюють, завдяки вільному обміну думками і власним досвідом, природніші, отже – і більш ефективні, ніж при аудиторній формі роботи, умови для засвоєння студентами різних теорій, ідей, законів, закономірностей, узагальнень, істин тощо;

- формують у студентів, крім прагнення до активного вираження і відстоювання власних поглядів, такі важливі для члена демократичного суспільства якості, як толерантність, гнучкість, коректність;

- створюють атмосферу колективної діяльності і творчості;

- формують у ВНЗ певне середовище інтелектуального спілкування, що дозволяє розширити світогляд і рівень загального розвитку студентів, їхню розумову винахідливість, уміння слухати інших, а також здатність критично підходити до аналізу своїх і чужих думок, інтелектуально й емоційно впливати на співрозмовника тощо.

Важливим є те, що в багатьох випадках саме відсутність комунікативних компетенцій у молодих фахівців часто викликає найбільші нарікання і у працедавців, і в суспільстві, що стає перешкодою для їхньої успішної соціалізації й активної адаптації та конкуренції на ринку праці. І навпаки – професійне володіння собою, особливо в критичних ситуаціях, у тому числі – в атмосфері полемічного спілкування, характерного для багатьох сфер людської діяльності, вміння коректно й аргументовано доводити власну точку зору, володіння основами наукового пізнання – істотно підвищують конкурентні можливості майбутнього фахівця на ринку праці, який зумів набути зазначених компетенцій ще в процесі навчання у ВНЗ. Все зазначене переконливо свідчить на користь організації дискусійного клубу.

Компетенції, набуті студентами під час роботи дискусійного клубу, допомагають молоді краще орієнтуватися у проблемах складного сучасного суспільства, заохочують їх до активних наукових пошуків, формують вміння працювати у команді, знаходити нестандартні рішення багатьох складних проблем, у тому числі і наукових, закладають основи толерантного спілкування, формують ораторські та організаторські здібності тощо. Участь у дебатах наукового дискусійного клубу також допомагає студентам розвивати й інші важливі якості особистості, зокрема – підвищує навчальну мотивацію, розвиває самосвідомість, наукове мовлення, вчить об'єктивно оцінювати себе і своїх товаришів, дозволяє студентам вільно висловлювати власну думку тощо.

Важливим, на наш погляд, є й психологічний аспект такої форми наукової діяльності. Під час дискусії студент долає певні труднощі

у спілкуванні з однокурсниками, особливо це стосується першокурсників, які вперше зустрілися у стінах ВНЗ і ще не є згуртованим колективом. Спілкування у неформальній обстановці створює позитивний морально-психологічний клімат у колективі, що, у свою чергу, дозволяє краще розкрити творчі здібності кожній особистості.

Участь у роботі наукового дискусійного клубу також сприяє підготовці студентів до науково-практичних конференцій, колоквиумів, семінарів, бо під час дебатів вони вчаться чітко формулювати свою думку, логічно, структурно і послідовно вибудовувати свій виступ, відстоювати та аргументувати власні погляди, коректно ставити запитання, рецензувати своїх опонентів тощо.

Слід пам'ятати й про певні труднощі, які можуть виникати при проведенні дискусій, зокрема:

- на початку дискусії важливо «розговорити» студентів, навчити їх логічно й зрозуміло висловлювати свої думки, не боятися публічних виступів;

- не варто ділити на «правильні» і «неправильні» вислови студентів, а вміти переконати і спрямувати дискусію в потрібне русло;

- важливо коректно підбирати тему дискусії, розбити її на питання, які будуть зрозумілі і цікаві студентам;

- необхідно проводити оптимальний підбір експертів, які є достатньо компетентними в обраній темі дискусії;

- під час дискусії можуть виникати ситуації, коли обговорення починає «згасати»; в цьому випадку слід використовувати спеціальні прийоми загострення дискусії (демонстрація нерозуміння, висунення та обґрунтування протилежного тезису, проблематизація теми обговорення тощо).

Однак, незважаючи на зазначені труднощі, багаторічний досвід роботи дискусійного клубу кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства свідчить про те, що така форма позааудиторної роботи є ефективною у формуванні наукових здібностей і компетенцій студентів.

Дискусійний клуб, при правильній організації його роботи, може бути результативною формою групової діяльності студентів. Особливо ефективно ця форма роботи розкриває себе у формуванні своєрідного комунікативного середовища, в якому кожен студент активно включається в колективний пошук вирішення непростих науково-практичних проблем, має право бути почутим, вчиться сприймати інші погляди, отримує новий досвід спілкування поза лекційною аудиторією, набуває нових знань, вчиться творчо їх використовувати для отримання нової інформації тощо.

Такий клуб також є майданчиком для ведення дискусій з багатьох актуальних питань суспільно-географічного, соціально-економічного, політико-географічного спрямування та інших наукових проблем. Його учас-

ники набувають практичних навичок підготовки до дискусії і її ведення, розробляють різні підходи до вирішення суспільних, економічних і політичних завдань, а також знаходять різні варіанти відповідних управлінських рішень, вчаться взаємодіяти з різними людьми.

Дискусійний клуб можна вважати певним інтелектуальним подіумом, де кожен учасник може продемонструвати нестандартність і оригінальність мислення, вміння вести дискусію, власне бачення обговорюваної теми, не боячись отримати несхвалення оточуючих.

Отже, продумана і чітка організація такої форми навчально-виховної роботи, як дискусійний клуб, сприяє підвищенню творчої активності студентів, примножує внесок молодих дослідників у науково-дослідну діяльність, розвиває творчу особистість тощо.